

ההגדה לעורך הסדר

אודסה, אוקראינה
ערב פסח, ה'תשע"ח

ב"ה ליל הסדר תשע"ח

חג שמח לכולם

ידידי היקרים, אני שמח לראות את כולנו יושבים כאן יחד, אנשים, נשים וטף. הגענו לכאן הלילה לחגוג יחד את אחד הלילות החשובים ביותר בעם היהודי - "ליל הסדר". התאריך היהודי הערב הוא: י"ד בניסן ליל ט"ו בניסן.

אני רוצה לקרוא לכם חלק מנאומי של דוד בן גוריון בפני אחת מוועדות האו"ם. זה היה בחג הפסח של שנת 1947. בן גוריון בעדותו אל מול ועדת החקירה של האומות המאוחדות, אמר כך:

"לפני כ- 300 שנה הפליגה לעולם החדש אונייה ושמה "מייפלאואר", ובה אנגלים שקצו בחברה ובמשטר האנגלי, וחיפשו חוף שומם לחלוטין להתנחל בו ולהקים עולם חדש. הם נחתו ב...אמריקה. והיו ראשוני המייסדים והבונים של ארץ ואומה זו, היה זה מאורע גדול בתולדות אנגליה ואמריקה (ועל כן, כל ילד אמריקאי יודע שם זה מבית אביו, בית ספרו, ועוד).

"אבל תאב אני לדעת, האם יש אנגלי אחד, היודע בדיוק את יום ושעת הפלגת אנייה זו? וכמה אמריקאים יודעים זאת? מה יודע ילד אמריקאי - ואף - מבוגר? כמה אנשים היו באנייה זו, שמות משפחותיהם, מה לבשו, מה אכלו, מה מסלול הפלגתם ומה אירע להם כל הדרך? ממה נזונו וכיצד שתו מים? היכן הנקודה בה עלו על חוף הארץ שייסדו אבותינו אלה, ובה הוא גר היום בזכותם?

"אך הנה, לפני יותר משלושת אלפים ושלוש מאות שנה, המשיך בן גוריון את עדותו, קודם הפלגת "מייפלאואר", יצאו היהודים ממצרים. כל ילד יהודי בעולם: באמריקה, ברוסיה הסובייטית, בתימן ובגרמניה - יודע בדיוק; אבות-אבותיו יצאו ממצרים בעלות השחר של החמישה עשר בניסן, מה לבשו? - "מתניהם חגורים ומקלם בידם", הם אכלו "מצות" והגיעו אחרי 7 ימים לים סוף. הוא גם מכיר את מסלול המסעות וקורותיהם במשך 40 שנה: אכלו "מן" ו"שליו", שתו "מים מבאר מרים", הגיעו ל"ארץ דרך הירדן מול יריחו", ואף שמות משפחותם לבית אבותם יצטט מן החומש.

"עד היום הזה, יהודים בכל העולם כולו אוכלים "מצה זו" שבעה ימים מחמישה עשר בניסן, ו"מספרים ביציאת מצרים" ובצרות שבאו על היהודים מיום שיצאו לגולה ואילך. את הערב הם מסיימים בשני מאמרים: "השתא - עבדי (השנה אנו עבדים), לשנה הבאה בני חורין", "השתא - הכא (השנה אנו עדיין בגולה), לשנה הבאה בירושלים", בארץ-ישראל, כך טיבם של יהודים..."

כך סיים בן גוריון את עדותו.

יושבים כאן כולנו הערב, ידידי היקרים, יחד עם עוד אלפי יהודים באודסה, שיושבים בסדרים נוספים של הקהילה, ועם עוד משפחות רבות שכבר עושות סדרים אצלם בבית, ועם עוד מליוני משפחות יהודיות בכל העולם כולו, וכל זה בגלל שהיום ערב ט"ו ניסן ה'תשע"ח... כפי שסיים בן גוריון את נאומו - "כך טיבם של יהודים"...

אגב, בשונה מהאנגלים ומהאמריקאים, אני כן יודע את הפרטים החשובים: ב-6 בספטמבר 1620 יצאה המייפלואאר למסעה מנמל 'פלימות' שבאנגליה, על סיפונה היו 102 נוסעים, ביניהם 19 נשים ו-33 ילדים. אני אהיה כנה ואומר לכם, שאין לי מושג מה הם אכלו שם. אבל לדעתי לא היו להם מצות טעימות כמו לעם ישראל...

***

מדוע בכלל, אנחנו קוראים לחג הפסח בשם זה? הרי לחג כמה שמות, כל אחד ומשמעותו המיוחדת:

החג נקרא בחמישה שמות מרכזיים בשל הטעמים דלהלן:

- 1) חג המצות - הוא השם המופיע בתורה לחג זה, על שם המצות שאכלו בני ישראל בצאתם ממצרים.
- 2) חג הפסח - על שם שהקב"ה פסח על בתי ישראל במכת בכורות.
- 3) חג החרות - על שם שבני ישראל יצאו מעבדות (מצרים) לחרות והיו לבני חורין, כפי שאנו אומרים בתפילות החג "זמן חרותנו".
- 4) חג האביב - על שם שהחג נחוג בחודש האביב.
- 5) חג הגאולה - על שם שאנו עתידין להיגאל בחודש זה, כמו שנאמר "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל".

[ישנם עוד מספר שמות לחג, שמות בהם משתמשים יהודים במדינות שונות:

בקרב יהודי עיראק למשל, מוכר חג הפסח גם בשם "שְׁתֵּאח'א", שזהו בעצם גלגול של הצירוף "השתא הכא" בארמית (ובעברית "השנה כאן") המוזכר בהגדה בפיוט 'הא לחמא עניא'.

בקרב יהודי קווקז, נקרא החג בשם "ניסונו", שכפי הנראה, נגזר משם חודש ניסן העברי בהגייתו בניבם הפרסי.

וכמובן שם החג באנגלית, ואולי שם החג המוכר ביותר לאחר "חג הפסח" - [Passover]

— אם כן, מדוע אנו קוראים לחג זה דווקא בשם: "חג הפסח", מה מיוחד בשם זה? בפרט, שבתורה החג הזה נקרא בכלל בשם: "חג המצות"! מדוע אנו משנים, את השם המקורי שנתנה התורה לחג הזה?

התשובה טומנת בתוכה הוראה ומסר לחיים:

כפי שאמרנו, אנו מכנים את החג הזה בשם "פסח" - כדי לזכור כיצד פסח ה' על בתינו במהלך המכה האחרונה, מכת בכורות.

אף שבתורה שם זה כלל אינו מוזכר. הקב"ה מכנה את החג הזה בשם: "חג המצות", מדוע? כדי לזכור את נכונותנו אנו, לעזוב את מצרים בחיפזון וללא כל דאגה, אף שלא ממש היינו מוכנים לזה, זה היה בהפתעה. עד כדי כך שהבצק, שהכנו לדרך – גם הוא לא תפח.

וכאן אנו רואים דבר נפלא: כשם שאנו מכירים תודה לקב"ה על הנס שהוא עשה לנו - כאשר פסח מעל בתינו - כך גם הקב"ה בוחר להבליט את מה שאנו עשינו "בשבילו": יצאנו בלי אוכל, רק עם מצות, למדבר הגדול. מדוע? כי אנו בוטחים בו! במילים אחרות: כל אחד משני הצדדים, בוחר לזכור את החג באמצעות המחווה שהצד השני עשה למענו.

כי אהבה והערכה - הם המרכיבים החשובים ביותר, בכל קשר קרוב. בין אם מדובר בקשר בין בעל לאישה, בין הורה לילד, או בין חברים. כאן, בסיפור הפסח, נוצק הבסיס החשוב למערכת היחסים המיוחדת עם הקב"ה. היחסים שלנו מאז, הם לא יחס בין משרת לאדון או בין נתין למלכו, אלא כמו בין אב אוהב לבנו אהוב.

***

חג הפסח הוא **חג המלכים**, חג בו כל אחד מאתנו אמור להרגיש כמלך. אחד הדברים שהיום נעשה בכדי להרגיש כך – הוא ה"הסיבה" – שכן כך היה נהוג אצל אנשי אצולה, בשונה מעבדים – לאכול בהסיבה.

ולכן, את כל ה**4 כוסות** נשתה בהסיבה. כמו"כ את **המצות** נאכל בהסיבה. את **הכורך** נאכל בהסיבה, וגם את **האפיקומן** בסוף הארוחה נאכל בהסיבה, וכל זאת נעשה בכדי להרגיש בני חורין, כמנהג המלכים.

דבר נוסף שנהוג בקהילות ישראל, שנעשה בשביל להרגיש שאנו חוגגים את "חג המלכים" – בכל בית מוציאים את כל הכלים היפים ביותר, את כלי הכסף, את הבגדים הכי יפים.

הלילה הזה – ליל המלכים, מגיע לאחר ימים ארוכים של נקיונות.

לאחר שאתמול בלילה **בדקנו** את החמץ. לאחר שהיום בבוקר **שרפנו** אותו, ולאחרי שכבר **מכרנו**, ו**ביטלנו** אותו, הבית כבר ללא פרור של חמץ, עכשיו אפשר להתחיל לחגוג את החג כהלכתו – בואו נתחיל.

***

נתחיל עם סידור הקערה ונעשה זאת יחד. לפני כל אחד מהמסובים, ישנן שלוש מצות:

- 1) המצה העליונה היא כנגד הכהן,
- 2) המצה האמצעית היא כנגד הלוי,
- 3) והמצה התחתונה כנגד הישראל.

אופן סידור המצות בתוך הקערה הוא כזה:

שמים את המצה התחתונה - **הישראל**. עליה אנו שמים את המצה השניה - הלוי. ומעליהן את המצה השלישית - הכוהן.

וכך, הושבנו את כל עם ישראל יחד סביב שולחן החג שלנו. לצערנו, לא הצלחנו גם השנה להביא את כל היהודים בעיר לסדר, אבל מצות בקערה הכנו להם, לכן, אם מישהו עוד יפתיע אותנו וייכנס ויצטרף אלינו, רעב הוא

כבר לא יישאר, גם אם הוא לא יודע האם הוא כהן, לוי או ישראל, מצה אחת בוודאי הוא ימצא אצלנו "בקערת הסדר".

מספרים, שאחרי השואה, היו רבים שהציעו, שבכל מקום שעושים בו סדר ציבורי, ישאירו 6 כיסאות ריקים לזכר ששת מליון היהודים שניספו בשואה. על כך יצא הרבי מליובאוויטש בקריאה, שבמקום להשאיר 6 כיסאות ריקים, עדיף שבכל סדר ציבורי, יזמינו עוד 6 יהודים שאין להם היכן לעשות את הסדר, או שלא יודעים איך לעשות אותו, וזה יהיה זיכרון חי ומועיל יותר לזכר ששת המיליונים. נדמה לי שדי הצלחנו בכך הערב...

***

לעורך: את הבדיחה הבאה ניתן לספר בכל הזדמנות כשהרעש באולם יתחיל להפריע לכם, והששששש... כבר לא יעזור. אני מספר אותה כל שנה ולא מוותר עליה, ולצערי לא תמיד היא עוזרת לי, אבל שווה לנסות.

מספרים שאחד מראשי ממשלת ישראל נפגש עם נשיא ארצות הברית, בשנים הראשונות לאחר קום המדינה.

לשאלת נשיא ארצות הברית: כמה אנשים גרים אצלך?

ענה ראש הממשלה: 5 מיליון

שאל אותו הנשיא: "ולזה אתם קוראים תפקיד קשה?"

אני נשיא של 250 מיליון אזרחים...

ענה לו ראש הממשלה: אני אבל ראש ממשלה של 5 מיליון "ראשי ממשלה".

ידידי, הלילה אני מנהל סדר של 180 מלכים.

זה תפקיד לא קל, אז לפחות תעזרו לי עם השקט...

***

נעבור לסימנים שעל הקערה:

לפנינו יש את ההגדה, כשבעמוד ... אנו רואים את סימני הקערה, את הסימנים הללו שהם מרכיבי הקערה, יערוך כל אחד לעצמו.

(1) אנו לוקחים קודם כל זרוע - גרון עוף שרוף, מורידים ממנו את כל הבשר שלא נטעה חלילה ונאכל ממנו, מאחר והוא משמש כזכר לקרבן פסח. את הזרוע אנו מניחים בצד ימין של הקערה למעלה.

(2) את הביצה - שהיא זכר לקרבן חגיגה - נשים בצד שמאל של הקערה למעלה, ממול הזרוע.

בזמן שאתם מנסים להעמיד יפה את הביצה על קערת הפסח, תקשיבו להסבר נוסף יפה מדוע שמים ביצה בקערת הפסח: הביצה דומה לעם ישראל: כמה שיותר מבשלים אותה, כך היא יותר מתקשה. כזה הוא עם ישראל: כמה שחלילה, יותר מנסים להציק לו, כך הוא יותר מתקשה ומתחזק.

(3) למרור שאותו נשים במרכז הקערה (וניצור מעין משולש בין הזרוע לביצה) אנו לוקחים עלה חסה עם מעט חריין (יש להשתדל שהחסה תהיה יבשה). אין צורך כמובן להסביר ליהודים, לזכר מה אנחנו שמים מרור בקערה שלנו...

(4) לחרוסת שאותה נשים מתחת לזרוע, אנו לוקחים מצלחת בה מעורבים כבר תפוחים, אגסים ואגוזים, שמזכירים לנו את הטיט אתו אבותינו בנו במצרים את הערים פיתום ורעמסס.

בהמשך הערב נוסיף גם יין לחרוסת, ובה נטבול את המרור לפני שנאכל אותו.

(5) לכרפס, אנחנו לוקחים חתיכת בצל או תפוח אדמה, כל אחד כפי מה שהוא אוהב לאכול (הרבי היה שם בצל שלם בקערה). את הכרפס אנו שמים מתחת לביצה.

(6) לחזרת שבה נשתמש הערב לכורך, אנו שוב לוקחים עלה חסה וחריין, ושמים תחת המרור בין החרוסת והכרפס (כמשולש).

הקערה שלנו מוכנה עם הסימנים שלה, אפשר להתקדם לסימני הסדר.

***

בעמוד ... אנו רואים את סימני הסדר, איתם אנו נעבור את כל הערב אי"ה. ונסכם אותם בקצרה:

לעורך: ניתן לתת לקהל אפשרות לעיין לכמה רגעים לבד בהגדה, מבלי לקרוא להם את פרטי סימני הסדר, אני אישית כך עושה.

קדש – עריכת קידוש על היין ושתיית כוס ראשונה;

ורחץ – נטילת ידיים ללא ברכה לפני אכילת כרפס;

כרפס – ברכת בורא פרי האדמה ואכילת הכרפס;

יחץ – חציית המצה האמצעית והטמנת החלק הגדול לאפיקומן;

מגיד – קריאת ההגדה;

רחצה – נטילת ידיים בברכה לפני אכילת מצה;

מוציא – ברכת המוציא לחם מן הארץ;

מצה – ברכת 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על אכילת מצה' ואכילת מצת מצווה;

מרור – ברכת 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על אכילת מרור' ואכילת כזית מרור;

כורך – אכילת כריך של מצה, מרור וחרוסת;

שולחן עורך – סעודת החג;

צפון – אכילת האפיקומן;

ברך – ברכת המזון;

הלל – קריאת ההלל;

נרצה – סיום הסדר בתפילה לגאולה השלמה.

***

כפי שאמרנו, הלילה נחגוג את כל הסדר כבני מלכים.

לכן, במסגרת הסדר הלילה וההתנהגות שלנו כמו מלכים, נשתה גם ארבעה כוסות יין, חז"ל תיקנו לשתות ארבע כוסות של יין בליל הסדר, כנגד ארבע לשונות של גאולה הכתובות בתורה:

”והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים”

”והצלתי אתכם מעבודתם”

”וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים”,

”ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים.

Четыре языков избавления

1. Поэтому скажи сынам израиля: я – б-г, **и выведу вас** ,из-под ига египтян

2. **И избавлю вас** от служения им

3. **И спасу вас** мощью великойи страшными карами

4. **И возьму я вас** всесильным, и узнаете вы, что я – б-г, **всесильный** ваш выводящий вас из-под ига египта

וכמובן את הכוס החמישית שנמזוג לאליהו הנביא בסיום ארוחת החג כסימן לגאולה העתידית.

ישנו פירוש נוסף לארבעת הכוסות:

ארבעת הכוסות – הם כנגד ארבעת האמהות: שרה, רבקה, רחל ולאה.

הכוס הראשונה היא כנגד שרה שיחד עם אברהם גיירה אנשים רבים וקירבה אותם לה' (רש"י בראשית יב, ה). על כוס זו אנו עושים קידוש ואומרים "אשר בחר בנו מכל עם".

הכוס השנייה היא כנגד רבקה, שהגיעה לגבהים רוחניים, למרות שבאה ממשפחה של עובדי אלילים. על כוס זו אנו אומרים את קטעי ההגדה על המאבק בין לבן (אביה של רבקה) ויעקב.

הכוס השלישית היא כנגד רחל. מוזגים אותה בסיום הסעודה ואומרים עליה ברכת המזון. היה זה יוסף, בנה של רחל, שסיפק מזון ממצרים.

את ההלל אומרים על הכוס הרביעית שהיא כנגד לאה. היא הייתה הראשונה שהודתה לה' (ברכות ז, ב). כאשר היא ילדה את יהודה היא הצהירה "הפעם אודה את ה'" (בראשית כט, לה).

שימו לב, שארבעת לשונות הגאולה הללו, אינם סתם כפילויות לשון או מילים נרדפות. מדובר כאן על ארבע דרגות בגאולה הבאים בהדרגה, אחד אחרי השני: ראשית הוצאתי – ההוצאה מהמיצר עצמו, אח"כ מגיעה ההצלה – "הצלתי", ובהצלה זו יש תוספת שמחה, ואח"כ מוסיף והולך גאלתי, עד לתוספת ולשיא ש"ולקחתי" אתכם לי לעם, כשלעתיד לבוא נזכה לדרגה החמישית, שהיא תוספת שמחה ואז גם נזכה גם לכוס החמישית.

לפי זה מובן מדוע תיקנו חז"ל דווקא ארבע כוסות יין ולא באמצעות דבר אחר. באכילת פירות לדוגמא, האדם נהנה מאכילת הפרי הראשון יותר מאכילת הפרי השני, בראשון הוא טועם טעם חדש שלא כמו בשני ובשלישי, ואילו את הרביעי הוא כבר כמעט לא רוצה לאכול בכלל, ז.א. שריבוי הפירות לא גורם אצלו לריבוי שמחה.

מה שאין כן מי שמרבה לשתות יין יודע, כי "יין ישמח לבב אנוש", ריבוי היין מוסיף שמחה, מעט שמחה בכוס הראשונה, יותר שמחה בכוס השנייה, וכך כל כוס נוספת מגבירה את השמחה אצל השותה. בדיוק כמו בארבע לשונות של גאולה, שכל אחת מהם הוסיפה שמחה לעם שיצא מעבדות מצרים לחירות עולם.

***

קדש:

אנחנו מתחילים את הסדר עם הקידוש:

נמזוג כוס יין ראשונה לכוסות שלנו.

ההלכה מעדיפה שכל אחד ישתה יין אדום.

מי שקשה לשתות יין אדום בלבד - שותה יין לבן ומערב בתוכו קצת יין אדום.

מי שלא יכול בכלל לשתות יין אדום, שותה רק יין לבן.

מי שבכלל לא יכול לשתות יין - שותה מיץ ענבים (כדאי לערב עם יין).

בשולחן שיחסר יין או מיץ ענבים, בקשו מהמלצר שיגיש לכם יין או מיץ נוספים.

את הקידוש אני אקרא - ניתן לעקוב אחר מילות הקידוש בעמוד ... .

ניתן גם בשקט להצטרף אלי ולקרוא כל אחד את הקידוש לעצמו.

לאחר שאסיים את הברכות וכל הקהל יענה אמן, כולנו נתיישב ונשתה את הכוס הראשונה בהסיבה לצד שמאל.

(בערב הראשון) - הקידוש הלילה הוא לכבוד שבת ולכבוד החג.

(בערב השני) - הלילה יש לנו את הקידוש הכי ארוך, הוא נקרא "יקנה"ז" - ראשי תיבות - יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן (שהחיינו). כי הערב אנו גם עורכים הבדלה שמבדילה בין השבת לימי השבוע, וגם קידוש לכבוד החג.

קוראים את הקידוש ושותים בהסיבה.

***

ורחץ:

לפני שאנו יוצאים לנטילת ידיים, שמטרתה היא כמובן הלכתית, מאחר שלפני שאוכלים מאכל הטבול במים, צריך ליטול ידיים.

אני רוצה להסב את תשומת לבכם לשאלה: "מדוע בכלל אנחנו טובלים ירק במי מלח, דבר שאנו לא עושים כל השנה?"

הסיבה היא כמובן, בשביל לגרום לילדים לתהות ולהמשיך להיות ערים כל הסדר ולנסות להבין מה עוד מעניין יקרה בהמשך הערב, ובכך אנו גורמים להם שלא ישנו וישמעו את כל סיפור התהוותו של העם היהודי.

זהו לא הדבר היחידי שנעשה הערב בשביל להתמיה את הילדים. התורה מצווה על כל אחד מישראל: "כי ישאלך בנך וגו'" - "ואמרת אליו עבדים היינו וגו'". מהפסוקים הללו למדו חכמנו, שאת ההגדה מצווה לומר בדרך תשובה לשאלות, הנשאלות ע"י הילדים.

לכן תקנו חז"ל לעשות מספר דברים במטרה לעורר את תשומת ליבם של התינוקות על השוני בלילה הזה, ויבואו לשאול את השאלות עליהן יקבלו את התשובה המתאימה בספור יציאת מצרים. טבילת הכרפס במי מלח ונטילת הידיים, הם רק אחד מהדברים שאנו עושים בכדי לגרום לילדים לשאול שאלות.

[לקהל מעמיק יותר:

בין הפעולות המיוחדות שנועדו להתמיה את הילדים:

א. בליל פסח, לפני עשית הסדר (את זה כבר עשינו היום), מצוה לחלק לתינוקות קליות ואגוזים, כדי שיראו שינוי ושאלו "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות". (שוע"ר תעב, לא)

ב. אכילת הכרפס לאחר טיבולו במי מלח (כמו שהזכרנו קודם), גם היא נועדה להתמיה את התינוקות. בראותם שאוכלים ירק, שאין דרך לאכלו לפני הסעודה. (שוע"ר תעג, יד)

ג. אחרי "הא לחמא עניא" ולפני "מה נשתנה", מסלקים את הקערה עם המצות לצד אחר, והתינוק תמה ושואל: עדין לא אכלנו וכבר עוקרים את הקערה מלפנינו (ומתוך כך הוא יבוא לשאול גם שאר הדברים). (שוע"ר תעג, לח. לקוטי ט"מ)

ד. גם מזיגת הכוס השני לאחר "הא לחמא עניא" נועדה לעורר את התינוקות שישאלו: למה מוזגים כעת כוס שניה לפני הסעודה? הרי אין הדרך לשתות לפני הסעודה, כל ימות השנה?

ע"כ למעמיקים יותר]

כאמור, כל זה נעשה בשביל להתמיה את התינוקות, בכדי שירצו לשמוע את התשובות ולדעת את כל סיפור החג.

נצא עכשיו ליטול ידיים – את המים נשפוך שלוש פעמים על יד ימין ושלוש פעמים על יד שמאל, ולא נברך (מנהג הרבי שגם לא מדברים עד לאחר הברכה על הכרפס ואכילתו), ולאחר מכן נאכל בצל או תפוח אדמה טבול במי מלח.

***

כרפס:

לכרפס אנו לוקחים בצל או תפוח אדמה פחות מכזית (כמות מועטת זו מספיקה בכדי להתמיה התינוקות, וגם אחרי אכילתה, לכל הדעות לא מתחייבים לברך ברכת "בורא נפשות"), אנו טובלים במי מלח, מברכים "בורא פרי האדמה". בברכה זו – נכוון לברך גם על המרור שאותו נאכל בהמשך הערב.

***

יחץ:

כעת כל אחד יקח את המצה האמצעית שלו (כנגד לוי), וחוצה אותה לשניים:
את החצי הקטן משאירים בתוך הקערה בין שני המצות (שימו לב שהחצי
הזה הוא לא קטן מידי).

את החצי הגדול לוקחים ו(על פי הקבלה) שוברים אותו לחמישה חתיכות.
שמים בתוך שקית שמוכנה לכם – ומחביאים אותו לאפיקומן, אותו נאכל
הלילה לאחר סיום ארוחת החג.

אני רואה מישהו שבודק את המצה ששבר ולא מצליח להבין איזה חצי יותר
גדול, הימני או השמאלי...

בשנת ה'תרכ"ה (1867) בזמן "יחץ" בביתו של האדמו"ר ה'צמח צדק' בדק
אחד המסובין את גודל המצה, איזו מהחתיכות גדולה יותר, והעיר על כך
הרבי, שגדול שצריכים לבדוק האם הוא גדול או לא – הוא לא גדול.

נכדו, הרבי הרש"ב, שהיה נוכח באותו סדר אצל זקנו, והוא ילד כבן חמש,
אמר כעבור כמה שנים:

"מאז ואילך נקבע בי רגש של מיאוס לגדול ש"מודדים" אותו".

***

מגיד:

"הא לחמא עניא"

נגלה את המצה (אצלנו לא נוהגים להגביה את הקערה), נאמר "הא לחמא
עניא", ובכך נזמין את כל מי שרוצה להשתתף איתנו יחד ולחגוג איתנו את
החג, לבוא ולשבת איתנו.

שימו לב שההכרזה "הא לחמא עניא" נעשית בשפה הארמית ולא כמו כל
ההגדה הכתובה בשפה העברית. זאת כיון שבזמן כתיבת האגדה, הרבה מעם
ישראל לא ידעו את לשון הקודש, ודיברו את השפה הארמית. כיון שהמטרה
באמירת פיסקא זו היא, להזמין את כל קהל ישראל, גם את אלו שלא מבינים

עברית, בשביל שלא יישאר שום יהודי מחוץ לסדר, לכן נקבע לאומרה בלשון ארמית.

***

לאחר הקטע: "הא לחמא עניא"

אחרי שכבר שתינו כוס יין ראשונה, אכלנו את הכרפס, שברנו את המצה האמצעית והזמנו את כולם לאכול איתנו יחד, עכשיו כשברור לכולנו שאנחנו נמצאים בחג הפסח, אנחנו עוברים לחלק החשוב של הסדר, השאלות והתשובות.

***

לפני המעבר לשאלות החג, נעשה עוד משהו אחד שיגרום לילדים לשאול שאלות – נזיז את הקערה הצידה ונמזוג עוד כוס יין.

לאחר הדברים הבלתי רגילים שעשינו כרגע, לילדים כבר בטח יהיו מספר שאלות: עוד לא התחלנו לאכול, אם כן מדוע מזיזים את הקערה? עוד לא התחלנו לאכול, מדוע מוזגים כוס יין שניה, כשבדרך כלל אנו לא שותים יין כלל לפני הסעודה?

***

לאחר הקטע "מה נשתנה"

לעורך: מומלץ מאוד לארגן את כל הקהל יחד לשירת: "מה נשתנה" משותפת ולאחריה עורך הסדר יציין לשבח את השירה היפה ויחמיא על הביצוע היפה של "מה נשתנה".

סיימנו כעת את השאלות, שאלנו אותנו: "מה נשתנה הלילה הזה?". אחד הפרשנים מסביר רעיון נפלא: השאלה "מה נשתנה" נשאלת לאבינו שבשמים. הלילה הזה – הולך על הגלות הזו שאנו נמצאים בה; כל הלילות – מכוון כנגד כל הגלויות שהיו לעם ישראל.

ההבדל העיקרי ביניהם הוא – שכל הגלויות היו לזמן קצוב מראש. ה' אמר לאברהם אבינו, כמה זמן בני ישראל יהיו במצרים. ולנביאים הקב"ה אמר, שאחרי חורבן הבית הראשון, בני ישראל יהיו בבבל 70 שנה. רק הגלות הזו האחרונה, אין לה זמן קצוב. היא נמשכת ונמשכת... מדוע? מה נשתנה?

בהקשר לכך, אני נזכר בסיפור ששמעתי לפני כשבועיים בעיר פעטערבורג, כשהשתתפתי ביום הולדתו של אחד מידידי הקרובים, הרב בנציון שי' ליפסקר משלוחי הרבי לעיר.

ישבנו בהתוועדות בביתנו, ואחד מהמסובים שאל שאלה על עניין מסויים שלא כל כך מסתדר לו בחיים, ושאלתו הייתה: מדוע אני אמור כל כך לסבול מהדבר הזה, שכל כך מפריע לי בחיי היום יום, מדוע הקב"ה עושה לי את זה? השליח החליט לענות לו בסיפור עם שאלה ומוסר השכל בצידה:

מסופר על יהודי, משולח, שיצא לאיטליה לקבץ צדקה. כשהתקרבה השבת, תר אחר מקום להתארח בו, והחליט לצאת לשוק, לעקוב אחר רוכשי הדגים, ו"לצוד לעצמו" מארח טוב... כרכרה הדורה עצרה במקום, גביר נכבד ירד ממנה, וביקש לטרוח בעצמו ברכישת הדגים. פנה אליו היהודי ושאל האם ניתן להתארח בביתו? הלה נענה בשמחה.

כשהגיעו לבית, ראה שאכן צדק. הבית כולו הדר ופאר, אך בוויטרינה, נחה לה תעלומה. לצד שכיות החמדה ניצב לו בקבוק שבור. מכיוון שהתבייש המשולח לשאול שאלות – שתק.

לפני הפרידה, אזר אומץ לשאול: "מה הבקבוק השבור הזה ששמור בוויטרינה?" השיב הגביר: "זה סיפור חיי!"

"התייתמתי כילד. נאלצתי לעזוב את לימודי בחיידר ולצאת לעבוד כדי לתמוך באמי האלמנה, באחי ובאחיותיי. הקב"ה עזר לי והצלחתי להרוויח כסף. אך מאותו רגע כבר לא הצלחתי לשמר את דמות ילד החיידר שבקרבי.

"ויהי היום – ממשיך הגביר לספר – אני מתהלך לי ברחוב, ולפתע מבחין בילד חמד, עטור פאות, בוכה. המחזה החזיר אותי באחת לעצמי. החלטתי לעזור לו ושאלתיו: מה קרה?"

"היום בלילה חנוכה - פתח הילד – אבא שלח אותי ללוות כסף מהשכנים ולרכוש בקבוק שמן זית. הוא הזהיר אותי לא לרוץ. אבל בדרך חזור מעדתי והבקבוק נשבר. עכשיו איך אשוב לאבי בלי שמן? מה אענה על שאלותיו?"

"נתתי לו כסף – מספר המארח – ובקשתי ממנו שיקנה שני בקבוקים – אחד לו ואחד לי, ובאותו רגע חשבתי: איך אני אשוב לאבי שבשמים בלי שמן

לחנוכה? הוא הביא את השמן ואני מיהרתי ליטול עמי גם את בקבוק השמן השבור למזכרת...

"כך חזרתי חזרה לאבי שבשמים, חזרתי להיות מה שהייתי – הילד מהחיידר – סיים ר' בנצי את סיפורו והמשיך לענות לשואל השאלה - כאמרתו הידועה של האדמו"ר הזקן לחסיד ר' זלמן סנדר'ס: "אינך חדל מלחשוב ולדבר על מה שאתה צריך, אולם על שאלה אחת, דומה כי לא נתת את דעתך כלל - מה צורך יש בך?!"...

על השאלה הזו – "מה נענה לאבינו שבשמים?" עליה אנו מבקשים הלילה לנסות ולענות. בואו ננסה יחד למצוא עזרה לתשובה הזו בהגדה.

לעורך: כדאי לשתף את כל הקהל בקריאת ה"מגיד", ולהודיע למסובין שניתן הערב לכל אחד אפשרות לא רק לקרוא לעצמו את ההגדה, אלא גם לקרוא אותה בקול לאחרים.

אני אישית עובר בין כולם, וכל אחד קורא קטע אחר של ההגדה בקול, והקהל קורא יחד עם המקריא את כל ההגדה בשקט.

***

לאחר הקטע: "עבדים היינו... וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח".

אמרו רז"ל "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח". אם נשים לב ונדייק היטב בלשונם הזהב של רבותינו נגלה שבמקום לכתוב על "המרבה לספר": הרי הוא ראוי לשבח... נאמר: "הרי זה משובח" שלכאורה לא נכון כל-כך ע"פ כללי הדקדוק.

אחד הדרכים להבין לשון רז"ל זה הוא בהקדמת משל:

פעם לפני שנים רבות הפליגה לה ספינה ועליה אנשים מכל שכבות העם, היו בה עשירים שנסעו למטרות מסחר, ומאיך היו אנשים נדכאים ומרי נפש ללא פרוטה בכיס, שנסעו אך ורק משום שברחו ממדינתם, ללא כל תקווה.

והנה לפתע פרצה סערה שאימה להטביע את הספינה. וכמו בכל עת צרה כשיהודי מבין שחיו תלויים על חוט השערה, מתעורר הניצוץ היהודי הקיים בלבו של כל אחד, בין אם הוא עשיר או עני, בין אם הוא צדיק, או רשע, ומזכיר לכולנו מי הוא הבעל הבית האמתי בעולמנו, מי הוא זה אשר על ידו

מתנהל העולם בכל רגע ומי הוא המחליט. מיד פונה היהודי בתפילה מעומק הלב לבורא עולם.

כך גם היה באותה ספינה כל יושביה התחילו לזעוק לבורא העולם על מנת שינצלו מן הסכנה הנשקפת לחייהם. ואכן הקב"ה שמע את תפילתם והסערה שקטה וכל הנוסעים נצלו.

כמובן לאחר הנס הגדול שהקב"ה עשה להם חשו כולם את חובתם להודות לה' על שהציל אותם ממוות בטוח. אך כאן כבר החלו להיראות ההבדלים בין סוגי האנשים. העשירים, הודו לה' מקרב לב ובשמחה גדולה, וערכו סעודת הודיה גדולה עם מעדנים ומשקאות לרוב.

בשונה מהם, העניים והאומללים שהיו על הספינה הסתפקו באמירת תודה צנועה יותר ושבּו לשגרת חייהם הקשה – גם הם קיבלו מתנה, אבל לא בערך למתנה שלה זכו העשירים המאושרים.

כך גם בליל הסדר: ידוע שביציאת מצרים יצאנו לחירות אך לא רק גופינו יצא לחירות כ"א גם נשמתנו יצאה לחירות. כי הרי במצרים בני ישראל היו משוקעים במ"ט שערי טומאה, ואף עבדו עבודה זרה, וכשיצא עם ישראל ממצרים, נאמר: "ויברח העם", מאחר והם רצו לברוח מכל הטומאה והקליפות של מצרים.

כשמגיעים לליל הסדר בכדי להודות על כך, יש כמה סוגי אנשים: ישנם אלו שכל מה שמעניין אותם ומניע אותם בחייהם, זו אך ורק הישות החומרית שלהם, כמו למשל כסף, דירה, רכב, חברים, כבוד וכיוצ"ב, ועל כן מבחינתם פסח מסתכם בכך שהם לא עבדים ואנשים משוחררים.

לא כך הם האנשים מהסוג השני, שאצלם החיים מתנהלים ע"פ מה שהקב"ה רוצה, וכל חשקם הוא להתקרב אליו בכל כוחות נפשם ולחבר את המחשבה שלהם בקב"ה. אותם אנשים, כשמגיע ליל הסדר הם רואים את זה כיום בו הקב"ה הוציאנו ממצרים, מהגלות האישית והפרטית שלנו. על כן, מאחר והם אנשים נשמתיים, שיודעים ערכה של גאולה זו, הרי שתודתם לה' היא גדולה בהרבה.

לכך התכוונו חז"ל באומרים "הרי זה משובח" דהיינו, מי שמרבה לספר ביציאת מצרים ועושה זאת בשמחה והתלהבות זו היא ההוכחה הכי טובה

לכך ש"הוא" – האיש ה"זה" הוא משובח, שלכן מה שהוא מבחינתו קיבל זה דבר גדול ועצום, ועל כן גם אמירת התודה שלו גדולה יותר.

***

לאחר הקטע: "ברוך המקום... כנגד ארבעה בנים דברה תורה... חכם... רשע וכו'".

בדרך כלל אנו מדברים על ארבעת הבנים בהגדה, כארבעה סוגי בנים, שכל אחד שונה מחברו. ישנה דרשה מעניינת, בת זמננו המחלקת את הבנים לארבעה דורות, בן אחר בן המייצגים את הדורות הפוחתים והולכים.

ברור הרי, שאם ישנם בנים אז ישנו גם אב, גם באם הוא לא מוזכר בהגדה. האב הוא היהודי הפשוט והתמים שאף פעם לא שאל שאלות, הוא ביער את החמץ בערב פסח, אכל מצה ומרור וקיים את כל המצוות בהידור.

נולד לו בן חכם שבתחילת חייו למד בבית ספר יהודי, אך בהמשך קיבל כבר השכלה חיצונית מחוץ למסגרת היהודית. הוא נשאר נאמן למורשת אביו – תורה ומצוות. אבל כבר היו לו שאלות: "מה העדות, החוקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלוקינו אתכם?" אני רוצה הסברים על ההבדלים בין סוגי המצוות הוא אומר.

לחכם שלנו נולד בן, אותו אנחנו כבר לא פוגשים בבית הספר היהודי בעיר, הוא מתחנך לגמרי במסגרת לא יהודית, רחוק מתורה ומצוות. לא טלית ולא תפילין, לא שבת ולא חג. אבל כשמגיע חג הפסח, הוא חוזר לבית הוריו לחגוג איתם, וכאן הכל אסור לו, פה כבר ניקינו לחג, פה אסור לאכול חמץ וכן הלאה. מגיע ערב החג, הוא רעב, ליל החג מגיע, אבא הולך לבית הכנסת, אבל הוא כבר לא הולך איתו, התפילה ארוכה, אבא חוזר והבן (הנכד) בטוח שכבר הולכים לאכול, אבל כאן מתחילים רק לקרוא את ההגדה...

עד שמגיעים ל"שולחן עורך" נשמתו יוצאת. לכן הוא רק זועק: "מה העבודה הזאת לכם". אין לו שאלות על "עדות" "חוקים" ו"משפטים" יש לו רק שאלה אחת: מדוע אני סובל היום כתוצאה מכך שעם ישראל יצא ממצרים לפני 3300 שנה? זה הבן הרשע.

לנכד הזה – ל"רשע" נולד בן, ילד שכבר בבית הוריו לא ראה שום דבר יהודי, אבל כשהוא מגיע לגיל חינוך הוריו החליטו שבכל זאת כדאי להכיר לו את סבא "חכם", והמשפחה מגיעה לבית סבא וסבתא בערב פסח, כשהסבא יוצא לבית הכנסת לתפילות החג, הוא שואל "מי מתנדב ללוות אותי לתפילת החג? בנו ה"רשע" כמובן לא מקשיב אפילו, הוא עסוק בפלאפון שלו, אבל הנכד ה"תם" בשמחה מתלווה לסבא "חכם".

לפתע הוא מגלה דברים שלא ראה מעולם: מתפללים, תפילה, שירה, קריאת שמע, שמונה עשרה, הלל, הוא חוזר הבייתה, וסבתא "חכמה", פותחת את הדלת, השולחן ערוך, כלים יפים, הדלקת נרות, מצות, כוס של אליהו, והנכד ה"תם" שהוא כבר דור שלישי של התנתקות מדור האבא ה"צדיק", שואל רק שני מילים "מה זאת"? מעולם לא ראיתי דבר שכזה...

הדור הנוסף כבר לא זכה לראות את האלטער זיידא ה"צדיק", גם סבא "חכם" כבר לא בחיים, ה"שאינו יודע לשאול" כבר לא יודע אפילו לשאול את שני המילים "מה זאת?", והאמת היא, שאין לו אפילו סיבה לשאול מה זאת, כי סבא "רשע" לא עושה סדר ליל פסח, ואין מי שיעורר אותו לשאול שאלות... להתדרדרות הדורות הללו זועקת התורה הלילה ודורשת מאיתנו "והגדת לבנך", תשמרו על רציפות הדורות, תחזיקו במסורות, תדבקו בתורה, תעבירו את ערכי היהדות מדור לדור.

***

לאחר הקטע: "מתחילה עובדי ע"ז . . ויעבדו אלוקים אחרים וכו'".

לעורך: ניתן לספר את הבדיחה הבאה:

להתחיל עם התמקדות קצרה בכך שחשוב תמיד לדעת מאיפה הגענו בשביל להבין מי אנחנו היום...

במסע הבחירות של דונאלד טראמפ לנשיאות ארה"ב, הוא ערך ביקור בבית אבות יהודי. דונאלד שאל את אחת הזקנות: "האם את מכירה אותי"?

— לא — ענת הזקנה.

— את בטוחה? לא ראית אותי מכב בטלוויזיה?

— לא, לא ראיתי.

טראמפ מתכוון ללכת, אך הזקנה קוראת לו, ואומרת: "חכה שניה, אני אקרא לאחות. היא עוזרת להרבה אנשים כאן, אלו שכבר לא זוכרים מי הם".

***

לאחר הקטע: "ברוך שומר הבטחתו לישראל... ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".

רבי מאיר שמחה מדווינסק היה אומר: מפני מה צווה הקדוש ברוך הוא את ישראל ביציאת מצרים לשאול מן המצרים כלי כסף וכלי זהב? — כדי שלא יתנו ישראל דעתם לחזור, שכן דרך העולם, השואל מחברו, שוב אין הוא חוזר ורואה פני המשאיל.

ווארט נוסף בעניין:

לכל דבר הקשור ביציאת מצרים, יש לנו זכר בסדר של פסח:

ה"זרוע" היא זכר לקרבן פסח. ה"מצה" היא זכר לכך, ש"לא הספיק בצקם להחמיץ". ה"מרור" הוא זכר ל"וימררו את חייהם" ושואלים הפרשנים, מפני מה אין זכר גם ל"רכוש הגדול"? ועונים על כך, מפני שמה"רכוש הגדול" כבר מזמן לא נשאר כל זכר...

***

"והיא שעמדה"

לכסות את המצות ואז להגביה את הכוס לפני אמירת "והיא שעמדה", אח"כ להעמיד שוב את הכוס ורק אז לגלות את המצות לפני אמירת "צא ולמד"

לעורך: אפשר לומר כאן על דרך הצחות לפני הרמת הכוס: שה"והיא שעמדה" הכוונה על הכוס הזו המורמת עכשיו, - ו"היא" הכוס הזו שעם ישראל מרים מידי פעם ואומר איתה "לחיים" היא זו שעמדה לנו בכל הדורות והחזיקה אותנו...

***

לאחר הקטע: "רבן גמליאל היה אומר... ואלו הן: פסח, מצה, ומרור"

מספר הרב ישראל מאיר לאו:

לפני שנים, ביקר בישראל בכיר אירופאי, ובסיום סיורו ברחבי הארץ הוא הביע את תמיהתו בפני: בכל המדינות מציבים אנדרטאות ופסלים לזכר אישים ומאורעות מהעבר, ואילו דווקא בארץ העם היהודי – שהיסטוריה שלו עשירה יותר מכל עם ולשון – הוא לא מצא אנדרטאות לזכר "משה רבינו", "דוד המלך", "יציאת מצרים", "מעמד הר סיני", וכך הלאה. האם כך, הוא שאל, ראוי לארץ התנ"ך?

השבתי לו ברעיון שאת מקורו מצאתי בספר "הדעה והדיבור" של הגאון מלוצק, רבי זלמן סרוצקין ז"ל: העם היהודי הנודד בכל ההיסטוריה שלו ברחבי העולם, לא יכול היה להתקין אנדרטאות קבועות בקרקע. אולם הוא הקים "אנדרטאות ניידות" לרוב, ואלו ליוו את העם בכל נדודיו.

המצה שאנו אוכלים, היא "אנדרטה", לליל יציאת מצרים. האם יש עוד עם בעולם, ששומר במשך שלשת אלפים ושלוש מאות שנה, בכל קצווי העולם, על תפריט לזכר לילה מסוים? האם יש עוד עם אחד, שהנציח פרטי פרטים של המאורעות שאירעו לאבותיו, ודאג לשמור את זה בהלכה מחייבת וכמסורת שמאחדת את כלל האומה אלפי שנים? הבצק של אבותינו לא הספיק להחמיץ, ועד היום הזה, בארבע קצוות הארץ – מוולדיוסטוק שברוסיה עד לאס אנג'לס שבאמריקה, מהלסינקי עד מלברון, ומאלסקה ועד אודסה, על כל שולחן בעיר ובכפר, בבית דתי או פחות – בכל המקומות מוצבות מצות על השולחן בליל הסדר.

כך המצה, וכן המרור, שאנו אוכלים לזכר ה"וימררו את חייהם", וכך החרוסת שהיא זכר לטיט, והזרוע כנגד זרוע נטויה, הביצה כזכר לקרבן חגיגה, וארבע הכוסות כנגד ארבע לשונות של גאולה. כל מצוות ומנהגי ליל הסדר הן "אנדרטאות ניידות" ליציאת מצרים, לצד מצוות רבות בכל השנה שאף הן באות להזכיר את תקומתו של העם היהודי ביציאת מצרים: מצות תפילין, ציצית, שבת, ועוד מצוות רבות.

התפילין הן האנדרטה הניידת להוויתו של העם היהודי, לאמונתו בבורא העולם וליציאת מצרים.

החנוכיה היא אנדרטה לנצחון היהודים על אנטיכוכוס הרביעי לפני כאלפיים שנה.

אלפי שנים יהודים נדדו בכל העולם כשהם נושאים עמהם את האנדרטאות שלהם – טלית ותפילין, סידור וחומש, פמוטות של שבת וגביע של קידוש. את הבשמים להבדלה, את החנוכייה, את קערת הפסח ואת מגילת אסתר. כך אנו – עם הנצח מנציחים את עברנו, ואת ההיסטוריה שלנו לא רק בסמלים, אלא בכל מהלך חיינו, סיים הרב לאו את הסברו לבכיר האירופאי.

צריך להוסיף משהו? אם לא אז בואו נמשיך...

***

לאחר הקטע: "הללוי-ה... אם הבנים שמחה הללוי-ה".

הקשו הראשונים מדוע בליל פסח אומרים פעמיים הלל? פעם אחת בתפילת ערבית של החג בבית הכנסת, ובפעם השנייה באמירת ההגדה בשולחן הסדר?

האמרי חיים מסביר, כי אמירת הלל השני היא על הזכות שיש לנו לומר את ההלל הראשון. כשמתבוננים ומבינים שבלילה זה אמרנו הלל, הגם שבכל המועדים אין אומרים הלל בלילה, עניין זה עצמו, גורם לנו להודות ולהלל את הקב"ה, על הזכות שנתן לנו בכלל לומר הלל.

הרב זעליג פלדמן ע"ה סיפר שכשביקר הג"ר יחזקאל אברמסקי אצל הרבי הקודם וסיפר לו על התלאות בסיביר, ואיך שיום אחד קם והרגיש בנמיכת רוח על כי אין לו ספרים, תלמידים וכו', וכמעט התייאש מלומר את תפילת 'מודה אני', חשב לעצמו: "הרי אחרי כל מה שלקחו ממני הרשעים, דבר אחד וודאי לא לקחו והיא יכולתי לומר 'מודה אני', אם כן אומר עכשיו את תפילת 'מודה אני' על עצם היכולת לומר 'מודה אני'". הגיב על כך הרבי הקודם, שהשתלמה כל הישיבה בגלות סיביר להגיע להכרה זו...

***

לעורך: ממשיכים בקריאת ההגדה עד "לפיכך אנחנו חייבים להודות"

להזכיר לקהל לכסות את הפת ולהגביה את הכוס

כאן המקום גם להזכיר לקהל שמנהגנו להגביה את הכוס רק עד לסיום הפסקה הזו: "ונאמר לפניו הללוי-ה".

להמשיך "בצאת ישראל" עד "חלמיש למעינו מים".

לפני ברכת אשר גאלנו להזכיר לקהל שמנהגנו להגביה כאן שוב את הכוס עד לסיום הפיוט: **"גאל ישראל"** ואז מברכים בורא פרי הגפן ושותים את הכוס השנייה בהסיבה ומי שלא שתה בהסיבה יחזור וישתה בהסיבה ללא ברכת הגפן (שו"ע אדמו"ר הזקן סי' תע"ב סעי' ט"ו).

***

לאחר ברכת "אשר גאלנו" ושתיית הכוס השנייה.

ישנו הסבר לגבי הבדל מהותי בין ה'3 מצות ל'4 כוסות:

שואלים המפרשים, מדוע איננו משתמשים בארבע מצות בכדי להזכיר את ארבעת לשונות הגאולה? הרי התורה אינה מזכירה דווקא יין, והיה ראוי יותר להשתמש במצות, שהיא המצווה העיקרית מדאורייתא בליל הסדר? בפרט שארבע כוסות הן רק מדרבנן.

ה'מרדכי' (מרבותינו הראשונים) עונה, כי יש מקום אחר בתורה, שמקשר בין יין לארבע כוסות. בסוף פרשת וישב מסופר כי שר המשקים חלם שהוא רואה גפן עם שלושה זמורות והוא סוחט מהגפן לכוסו של פרעה. יוסף פתר לו את החלום, שהוא ייצא בעוד שלשה ימים מהכלא ויחזור לתפקידו הרם. ושם, בסיפור ההוא, מוזכר ארבע פעמים המילה כוס (יין), והסיפור הזה גלגל את יוסף בסופו של דבר למלכותו במצרים. על כן אנו מציינים את הנס הזה בשתיית ארבע הכוסות בליל פסח.

אולם, הרבי מביא הסבר אחר, שנותן קשר ענייני ועמוק בין המספר שלוש למצות, וארבע ליין.

לפי תורת החסידות, מצה ויין, מסמלים שני סוגי יהודים. 'מצה' היא לחם עוני, שהיו אוכלים העבדים במצרים. והיא מסמלת יהודי 'יבש', נטול חשק וחיות, שנמצא בשולחן הסדר בגלל שאבא שלו אמר לו להגיע לכאן – הוא עושה זאת מתוך "קבלת עול".

היין, לעומת זאת, מסמל יהודי שמח, מלא עונג והתלהבות, שנהנה מכל רגע בליל הסדר וביהדות בכלל.

לכן אנו לוקחים שלוש "מצות" דווקא, כי זה מסמל יהדות שבאה מלמעלה, בגלל המסורת ובגלל המשפחה, ואילו ל"יין" אנו משתמשים בארבע כוסות

לזכר ארבעת לשונות הגאולה, כי יש פה נוכחות עצמית של היהודי, שנהנה מכל רגע בסדר.

השאיפה שלנו כעם וכיחידים צריכה להיות התקדמות מ"מצה" ל"יין", ומ"שלוש" ל"ארבע". ליל הסדר מזכיר לנו להכניס חום והתלהבות ולשמוח ביהדותנו.

הלילה נזכור שממצב של "לחם עוני" – קיום המצוות רק מתוך "קבלת עול" אנו עוברים לקיום המצוות מתוך "יין" – מתוך שמחה, התלהבות והתרוממות הרוח.

***

רחצה:

עכשיו נצא כולנו ליטול ידיים, לאחר מכן כשנחזור לאולם, נברך יחד את ברכת "על נטילת ידיים" ושאר הברכות של לפני אכילת המצה.

לעורך: הצעתי, לא ליטול ידיים יחד עם הקהל, אלא להמתין בכדי שיוכל להסביר לקהל את סדר הברכות ואופן אכילת המצות.

מוציא מצה:

לעורך: לברך עם הקהל "על נטילת ידיים".

סדר הברכות לפני אכילת המצה:

- 1) אוחזים ביד את שלוש המצות יחד ומברכים "המוציא לחם מן הארץ".
- 2) לאחר מכן, אנו משמיטים מידינו את המצה השלישית, כרגע נשארים בידינו המצה העליונה וחצי המצה האמצעית, וזה הזמן לברך את הברכה השלישית "על אכילת מצה".
- 3) מברכים עם הקהל "על אכילת..". ואוכלים כזית מהמצה העליונה וכזית מהמצה האמצעית, ולא לשכוח שאנו בני מלכים, לכן אנו אוכלים את שני חתיכות המצה הללו בהסיבה.

מרור:

למרור אנו לוקחים את עלה החסה עם המרור מהקערה.

לפני שאוכלים את המרור, יש לזכור לטבול את המרור בחרוסת.

לצורך כך ניקח כעת חלק מהחרוסת שנמצא על הקערה, נשים אותו בתוך הצלוחית העומדת מתחת לגביע היין שלנו, ובכך נערב את החרוסת עם שאריות היין, ובזה נטבול מעט את המרור.

אנחנו לא מברכים בורא פרי האדמה. כפי שאתם זוכרים, כבר בירכנו את ברכת בורא פי האדמה על הכרפס, ואז כיוונו גם על אכילת המרור.

אבל ישנה כן, ברכה מיוחדת על המרור עצמו: "ברוך אתה... על אכילת מרור".

אוכלים את המרור בלא הסיבה, בזמן שתאכלו את המרור, נסו לחשוב, מדוע אנחנו אוכלים אותו בלא הסיבה...

כורך:

ונעבור למרור יותר שמח... שוב מרור, אבל הפעם קצת פחות קשה לאכילה, ובנוסף לכך, כורך זה היה נעשה בזמן שבית המקדש היה קיים, אכילתו הייתה נעשית עם "מצה", "קרבת פסח" ו"מרור" יחד.

הכורך הוא סוג של סנדוויץ' יהודי – לוקחים את המצה השלישית, לוקחים חסה (שימו לב שהיא תהי' יבשה), לוקחים חזרת מהקערה, ושמים בתוך החסה, ואת החסה בתוך המצה, טובלים קצת מהחסה בתוך החרוסת [למי שנזהר משרויה – "אין טובלין, ורק נותנין מעט חרוסת יבשה על החזרת ומנעדין אותה אח"כ ממנה, וכ"ה מנהג בית הרב], כאן (בשונה מאכילת המרור), אנו משתמשים בחרוסת מתוך קערת הסדר, היא יבשה, ללא היין.

אומרים "כן עשה הלל..." ואוכלים בהסיבה.

***

עכשיו כשסיימנו לאכול את הכורך, אנו לוקחים את הביצה הקשה שנמצאת על הקערה, טובלים במי מלח, ואוכלים.

***

שולחן עורך:

שיחה לזמן הארוחה:

אני רוצה לחלוק אתכם סיפור על חמי ע"ה הרב משה גרינברג שהיה שליחו של הרבי בעיר בני ברק, סיפור שקרה איתו באותן שנים קשות ברוסיה הסובייטית.

בשנת 1946 חמי ביחד עם כמה חברים ניסו להבריח את הגבול מרוסיה לרומניה, בתקווה לעלות לארץ ישראל בכדי שיוכלו לחיות חיי יהדות מלאים. כידוע ברוסיה באותן ימים יהדות וכל דבר הקשור עם יהדות היה דבר אסור ופסול, ולכן יהודי שרצה לשמור תומ"צ לא היה לו כל סיכוי לעשות את זה ברוסיה. הקבוצה כולה נתפסה, נשפטה ונשלחה למאסר.

במאסר חמי החליט שהוא בשום אופן לא יאכל אוכל לא כשר בכלא, ולא משנה מה יהיו התוצאות. בכלא בכל יום היו נותנים לכל אסיר פרוסת לחם וצלחת "מרק", הלחם הי' כשר ולכן הוא אכל אותו, אבל מאחר והמרק היה עשוי ממים חמים ועצמות, לכן המרק היה טרף, חמי בכל יום החליף את מנת המרק שלו עם אסירים אחרים עבור קוביות סוכר שהאסירים היו מקבלים במשלוחים מהבית, את הקוביות האלו הוא הי' אוגר ושומר, עבור מה? עבור חג הפסח!

בפסח בכלא אין מצות ואין קניידלאך אין הגדה ואין יין, אבל יש יהודי שלא רוצה לאכול חמץ בפסח, וכך חמי הי' מתקיים כל שמונת ימי החג מקוביות סוכר אותן אגר במשך כל ימי השנה. וכך נהגו גם חסידים אחרים שהיו בכלא.

כשחמי סיפר לי את הסיפור הזה, שאלתי אותו מה היה הדבר הכי קשה בכלא? מה זכור לך יותר מהכל? ואז הוא ענה לי תשובה שהדהימה אותי, ומדהימה אותי כבר למעלה מ20 שנה, בכל חג פסח מחדש:

בכלא הרי לא הי' לאף אחד לוח שנה יהודי, אלא המשפחה הייתה זו שכותבת להם בהסוואה את התאריכים של החגים, במכתבים ששלחו להם, וכך יצא שבשנה האחרונה לשהותו בכלא, הוא טעה בחשבון הימים, והתחיל את הפסח יום אחד מוקדם יותר, וממילא סיים את הפסח יום אחד מוקדם, ויצא שביום השמיני של פסח "אחרון של פסח" הוא אכל חמץ.

חמי סיפר לי זאת והוסיף ואמר: "זה הדבר החמור ביותר שקרה לי בכלא" וכשהוא סיפר זאת עמדו לו דמעות בעיניים. לא המכות רצח שהוא קיבל

בחקירות, לא זה שהוא כמעט שנתיים ישב בצינוק, הדבר החמור ביותר שקרה לו זה "שבטעות" הוא אכל חמץ ביום האחרון של פסח...

מה שקורה בשנים האחרונות בברית המועצות לשעבר מוגדר הכי טוב בהפטרות "חזון העצמות היבשות הנקראת בשבת חול המועד פסח. (השנה אין שבת חול המועד, כי יום הראשון של פסח הוא שבת – יום טוב, והיום האחרון של פסח - היום השמיני, הוא גם יום טוב).

בהפטרה זו אנו קוראים את דברי הנביא יחזקאל, המספר "היתה עלי יד ה' ויוצאני ברוח ה' ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות". יום אחד הנביא יחזקאל מוצא את עצמו בתוך בקעה מלאה עצמות אדם, לפי הגמרא אלו היו עצמות של "בני אפרים" זאת היתה קבוצה של בני ישראל ששלושים שנה לפני יציאת מצרים ע"י משה רבינו, הם החליטו על דעת עצמם שעת הגאולה הגיעה ולכן צריך לצאת ממצרים. הזקנים אמרו להם שבשביל הגאולה צריך גואל, אבל הם לא רצו לשמוע, והם אכן הצליחו לצאת ממצרים. אבל אז כשהם הגיעו לארץ כנען, הפלשתים נלחמו בהם והרגו רבים מהם, והניצולים ברחו חזרה למצרים.

בתוך אותה בקעה היו העצמות של ההרוגים מבני אפרים, ואז כשהנביא יחזקאל עמד בתוך הבקעה הזאת, כאלף שנה מאוחר יותר, הוא שומע את קול ה' ששואל אותו "התחיינה העצמות האלה?" האם אתה מאמין שאפשר להחיות את העצמות האלו? ויחזקאל עונה: "אתה ידעת", ה' רק אתה יודע, ואם אתה רוצה זה יכול לקרות. ואז הקב"ה אומר לו: "הנבא על העצמות האלה ואמרת אליהם העצמות היבשות שמעו דבר ה'. ומהו דבר ה'?" הנה אני מביא בכם רוח וחייתם" שהקב"ה הולך להחיות אותם, ואכן זה מה שקרה בפועל. הוא שמע רעש והעצמות התחברו יחד וקמו לתחיה. לנגד עיניו התרחשה תחיית המתים.

בתלמוד (סנהדרין צ"ב, ב) יש דיון מעניין, מה קרה למתים הללו אחרי שקמו לתחייה? "רבי אליעזר אומר עמדו על רגליהם ואמרו שירה ומתו" הם קמו לתחיה לזמן קצר ומיד מתו, זה רק הי' כדי להראות לנביא שדבר כזה יכול לקרות.

רבי אליעזר בנו של ר"י הגלילי אומר: "מתים שהחיה יחזקאל עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות", הוא אומר שזה לא הי' דבר זמני אלא משהו נצחי, הם קמו לתחיה וחיו חיים רגילים. "עשו עליה" ובנו

והקימו משפחות. עמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר: אני מבני בניהם והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם". מה שהוא אמר זה לא רק שהייתה להם תחיית המתים גשמית, אלא הייתה להם גם תחיה רוחנית, הם בנו משפחות של יהודים שומרי מצוות והם הנחילו את המסורת לדורות הבאים, התפילין הללו שיש לי, אמר רבי יהודה, הם ההוכחה לתחיית המתים הרוחנית.

זה מה שקורה בעשרים וחמש השנים האחרונות בברית המועצות לשעבר, אחרי שבעים שנה של קומוניזם, אנו היהודים שנשארנו ברוסיה כבר הינו נראים כמו עצמות יבשות, ואז קרה הנס הקומוניזם נפל והתחילה תחיית המתים רוחנית בכל אותם מדינות. לפתע יהודים התחילו לצאת מהחורים שלהם עם תפילין ישנות מאוד, שכבר שבעים שמונים שנה לא נגעו בהם. פתאום התחילו להתעורר, כל אותם גחלים שכמעט היו כבויים, לפתע הם התחילו להתעורר ולחזור לעם היהודי.

אבל רבותי, זה לא קרה מעצמו, זה קרה בזכות הרבי שרק לפני ימים ספורים חגגנו את יום ההולדת שלו, הרבי ששלח שלוחים כל אותן השנים לברית המועצות שהחזיקו את הגחלת, הוא הרבי ששלח שלוחים לכל העולם ולמדינות חבר העמים לאחר נפילת מסך הברזל, הוא הרבי שלימד אותנו שיהודי צריך לצאת ממצרים לא רק כסיפור היסטורי, אלא חייב לצאת ממצרים היום.

תנו לי בבקשה לתת לסיפור הזה שהתרחש לפני כ-70 שנה, תוקף בן זמננו, בכדי שיחד נרגיש את יציאת מצרים של היום:

הסיפור מתחיל ב-1948, דממת מוות שוררת במשאית העושה את דרכה אל הגבול הרומני, באותו לילה חשוך בצ'רנובין. חורף 1948. במשאית מאחור ישבו חמי, משה גרינברג שהי' אז בחור בן 17, איתו יחד היו עוד שלשה מחבריו הבחורים ושני מבריחים. מקדימה ישבה איתם אישה צעירה, גיבורה ואמיצה בשם חשא וישצקי.

העריץ סטאלין שלט ביד רמה. מעט שומרי המצוות שעוד נותרו מאחורי מסך הברזל, התפללו לגאולה בכל יום, ובד בבד חפשו דרך לצאת מבית הכלא הענק שנקרא ברית המועצות.

הבחורים למדו בישיבה מחתרתית חב"דית בצ'רנוביץ, ונהגו לאכול מידי פעם בביתה של משפחת וישצקי. כשהגיעה הודעה מוצפנת שיש דרך להבריא את הגבול לרומניה השכנה וממנה הדרך יחסית קלה לצאת לעולם החופשי. הבחורים שמחו על ההזדמנות שניתנה להם להיגאל.

בשעת לילה מאוחרת הם יצאו לדרך, תלמידי הישיבה 'תמימים' שהיו לגברת חשא כבנים, היא דואגת להם כמו אמא. הם לבושים במעילים חמים ומגפים ענקיים העשויים מבד לבד שהיא השיגה להם בשוק השחור. את ילדיה הביולוגיים השאירה בבית עם בעלה ויצאה לשלוח את הבחורים לחופש... בגבול היא הפקידה אותם בידי המבריחים וחזרה לביתה.

"בכדי לעשות את הסיפור הארוך קצר" - הבחורים נתפסו, עונו במשך חודשים במעצר ובסופו נשלחו ל-25 שנה בכלא שהסתיימו בנס, לאחר 7.5 שנים, עם מותו של סטלין ימ"ש.

בתיק החקירה של הבחור משה גרינברג, שקיבלתי מארכיון הק.ג.ב. ביום פטירתו של חמי ניתן לראות איך הוא נחקר חודשים ארוכים ושאלה אחת, חשובה וקשה חוזרת על עצמה מידי יום, שאלה עליה הוא נלקח כל ערב לחקירה וחזר לתאו לפנות בוקר כשהוא זב דם. באחת הלילות החוקר גם תלש לו חתיכת זקן יחד עם העור הפנים.

השאלה עליה הוא נשאל במשך שעות כל ערב לאורך חודשים ארוכים היא: "האם יצאתם למבצע הבריחה מביתם של משפחת וישצקי?" "האם את המעיל והמגפים קנתה לכם הגברת וישצקי?" והתשובה שלו היא: "מכרתי שעון, וכך היה לי כסף", "מגפים ומעיל קניתי בשוק", "יצאנו לגבול מתחנת הרכבת" וכו', משה הצעיר בן ה-17 סובל לילה לילה במשך חודשים, עד זוב דם ולא "מוסר" את הגברת וישצקי בשום פנים ואופן... להזכירכם, השנה היא 1948.

הגברת וישצקי נפטרה מזמן, גם חמי הרב משה גרינברג כבר נפטר. אבל לא רוחם. רוח המסירות והאמונה שלהם חיה וקיימת, הנכדים והנינים שלהם ממשיכים בדיוק באותה הדרך, וכך הם מחיים אותם הלאה. לפני מספר שבועות התקיימה חתונה מרגשת, הכלה חשא וישצקי ילידת כפר חב"ד בישראל - נינתה של חשא וישצקי מצ'ערנוביץ, עמדה תחת החופה לצידו של מענדי גרינברג מביתר שליד ירושלים - נכדו של הרב משה גרינברג, הבחור מה"בריחה", מאותו הרגע חשא נושאת את שם המשפחה גרינברג.

אין לי מושג לאיזה מדף בספרי ההיסטוריה של עם ישראל הייתם מכניסים את הסיפור הזה! לסיפורי האבות בתנ"ך? לסיפורי המלחמות והנביאים בתנ"ך? לסיפורי תקופת חורבן הבית הראשון ובניית הבית השני? אולי לסיפורי הבעש"ט והצדיקים?

אני אישית מכניס הערב את הסיפור הזה לתוך ההגדה של פסח, ההגדה של שנת 2018, אותה הגדה שאנו כבר קוראים 3300 שנה, ההגדה בא נאמר: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים"... ולכבוד סיפור ההגדה, סיפרו של העם שלנו, ולכבוד סיפור יציאת מצרים 1948 – 2018 אני מרים את כוס הלחיים הזאת, ומאחל לכל אחד ואחד מאיתנו "יציאת מצרים" אישית, יציאה מכל המייצרים והגבולות שלנו, לחיים ידידי.

***

צפון:

אוכלים את מחצית המצה שהפרשנו והסתרנו ב'חץ'.

מחלקים את האפיקומן למסובים ומוסיפים עוד מעט מצה עד להשלמת 'כזית' (יש הנוהגים לאכול 'כביצה' גם מהאפיקומן).

עם ישראל נמשל למצה, מאוד מעניין לראות, שהמצה האמצעית - עליה אמרנו את כל ההגדה, הייתה החתיכה הקטנה יותר, החתיכה הגדולה - האפיקומן, אפילו לא הייתה על שולחן הסדר...

אתם יודעים מדוע? כי עם ישראל בחלקו הגדול אפילו לא הגיע לחגוג אתנו את הפסח. אך שימו לב, מי שלא אוכל את האפיקומן עכשיו, לא יוצא ידי חובת מצוות הפסח. במילים אחרות, כשאנו מסיימים את הסדר, אנו יושבים ומחזירים את כל עם ישראל לשולחן, אחרת לא יוצאים ידי חובה.

זהו המסר של האפיקומן: חובה עלינו לדאוג שכל עם ישראל ידע את המסורת וההיסטוריה של העם שלנו. הרבי לימד אותנו ותבע מאיתנו - כשאנחנו יודעים את האות א', עלינו לצאת וללמד יהודי אחר את האות א', ולא להמתין עד שנדע את כל האלף-בית... חובה על כולנו לדאוג ולקרוב כל יהודי ויהודי.

את האפיקומן אוכלים במהירות, בשקט ובהסבה.

מאחר והאפיקומן הוא זכר לקרבן הפסח ש"נאכל על השובע" – כלומר, לאחר גמר סעודתם של עולי הרגל, היו אוכלים 'כזית' מבשר קרבן הפסח. אין לאכול לאחר האפיקומן שום מאכל או קינוח, כיוון שכך נהגו עם קרבן הפסח, על מנת שטעמו יישאר בפה ותגדל החיבה למצווה.

ישנם הנוהגים שהקטנים "חוטפים" את האפיקומן המוצנע ולפני אכילתו מפייסים אותם בהבטחת מתנה תמורת החזרת האפיקומן. מנהג זה נועד על מנת לשמור על ערנותם של הילדים, אנחנו לא נוהגים כך, כדי לא לחנך בילדנו אפילו לא במעט תנועה של גניבה (תכל'ס, זה מנהג משתלם).

לעורך: בליל הראשון של פסח, יש לסיים את אכילת האפיקומן לפני חצות הלילה (השעה המדויקת בכל עיר בעולם, מופיעה בלוחות השנה).

***

ברך:

מוזגין כוס שלישית [**לעורך:** וכוס של אליהו הנביא (מנהגי הרבי)], ומברכים ברכת המזון.

בסיום ברכת המזון, מברכים על היין, ושותים את הכוס השלישית בהסיבה.

***

כוס של אליהו:

מוזגים כוס רביעית.

הילדים שעדיין נשארו ערים [**בערב הראשון – לא לוקחים נרות מהשולחן כבכל שנה מאחר והיום שבת קודש; בערב השני – לוקחים נרות מהשולחן ו**] הולכים לפתוח את הדלת לכבוד אליהו הנביא, בזמן הזה אנו נקרא יחד את הטקסט בעמוד... "**שפוך חמתך**".

רגע לפני שהילדים יוצאים לפגוש את אליהו הנביא ולהזמין אותו לאולם, אני רוצה לספר לכם סיפור טוב, ישן וידוע:

הרגעים היו רגעי שמחה, והחסיד חש כי זוהי עת רצון מיוחדת. "רבי", הוא ניגש בהיסוס לרבו, "אני רוצה לבקש ברכה... אני רוצה לזכות לראות את אליהו הנביא". "אתה רוצה לזכות לראות את אליהו הנביא?" חזר רבו אחריו, נועץ בו מבט חודר. החסיד החל לחשוש. אולי הוא ביקש יותר מדאי?

אולי הוא בכלל לא ראוי לכך, ועליו להשקיע עוד שנים רבות של לימוד תורה ותפילה בכוונה? האם הוא עורר את זעמו של רבו? אבל החיוך הרחב שהתפשט על פני רבו הבהיר לו שאין לו ממה לחשוש.

"בהחלט, אתן לך דרך פשוטה וקלה בה תוכל לזכות להתגלותו של אליהו הנביא" אמר לו הרבי. "בעוד ימים ספורים יחול חג הפסח. בכפר קטן, במרחק שלוש מאות קילומטרים מכאן, מתגוררת משפחה יהודיה. סע אליהם ובקש להתארח בביתם בליל הסדר. כאשר תפתח את הדלת לאמירת 'שפוך חמתך', תזכה להתגלותו של אליהו. "אבל אל תשכח לקחת עמך אוכל, מצות ויין. המשפחה עניה מאוד ואין להם כלום בבית".

החסיד הנלהב מיהר לארוז את חפציו ולבקש רשות מאשתו לעזוב את הבית לחג הפסח. היא, כמובן, הבינה לליבו: הלא לא בכל יום זוכה אדם לראות את אליהו הנביא! עם עגלה מלאה במזון משובח לקראת החג עשה החסיד את דרכו לבית המשפחה.

ליל הסדר הגיע. החסיד ישב מרוגש כולו, ממלמל את מילות ההגדה בזריזות, שותה את כוסות היין ואוכל את המצה והמרור; הוא לא הפסיק לחכות לרגע בו יפתח הדלת והוא יראה את אליהו הנביא בכבודו ובעצמו! הרגע המיוחל הגיע.

ברגליים רועדות ניגש החסיד אל הדלת, פתח אותה לרווחה ו... בפתח לא עמד איש. חשיכה מוחלטת שררה בחוץ ורק קול נביחה של כלב משוטט הגיע לאוזניו.

החסיד המאוכזב חשב לעצמו, כי אולי לא ערך הכנות רוחניות מספקות כדי לזכות לראות את אליהו. בליל הסדר השני הוא קרא כל מילה מההגדה בדביקות, הקפיד על אכילת המצה והמרור למהדרין מן המהדרין, וכשהגיע הרגע, הוא פתח את הדלת ו... כלום.

מיד כשהסתיימו הימים הראשונים של החג הוא מיהר בחזרה לחצרו של רבו. "רבי, עשיתי בדיוק כפי שפקדת עליי אבל לא ראיתי את אליהו! במה חטאתי שלא זכיתי לקיום ההבטחה של הרבי?" הרבי הביט בו במבט מבין ואוהב. "אל דאגה, עוד תראה אותו" הוא אמר. "בימים האחרונים של חג הפסח, שוב לביתה של המשפחה וקח עמך מזון. אבל הפעם, לפני שתיכנס אל הבית, המתן בחוץ והאזן למה שמתרחש בתוך הבית פנימה".

ימים ספורים לאחר-מכן מצא את עצמו החסיד מול הדלת המוכרת. הוא זכר את ציוויו של הרבי ועמד מחוץ לדלת, מנסה להקשיב מה קורה בפנים.

קולות של ילדים נשמעים מתוך הבית, ילדים בוכים, ילדים צוחקים. החסיד כבר רצה להכנס, אלא שלפתע הוא שמע את רוחל'ה, הילדה הקטנה, שואלת את האבא: "אבא, אני ממש רעבה! לא אכלתי כלום מהבוקר ואין לנו כלום בבית." והאבא השיב: "אל דאגה, רוחל'ה שלי, בורא העולם לא יטוש אותנו! אני בטוח שהוא ישלח לנו שוב את אליהו הנביא, בדיוק כמו שהוא שלח אותנו לפני ליל הסדר..."

יהודים יקרים! כל אחד מאיתנו יכול להיות "חלק" מאליהו הנביא, עלינו רק לרצות באמת...

עכשיו הילדים יוצאו עכשיו לפתוח את הדלת ולהזמין את אליהו הנביא להיכנס אלינו לסדר.

***

לאחר סיום קריאת "שפוך חמתך":

עכשיו אני מציע לקהל לסגור עיניים ולבקש ברכה לכל העניינים הטובים ולהאמין ולהיות בטוח בכך שהבקשות שלנו יתקיימו במילואם.

הלל נרצה:

לאחר שחוזרים הילדים מהדלת, ממשיכים בקריאת ההגדה עד לסיומה.

***

"לשנה הבאה בירושלים".

אנו עומדים עכשיו לקראת סיום ליל הסדר. קראנו את כל ההגדה, הגענו למילים האחרונות שעם ישראל קורא הערב.

אז מה היה לנו הלילה? זה היה לילה של שאלות, והתחלנו עם השאלה הראשונה והכי נפוצה - 'מה נשתנה?' ניסינו להבין מדוע אנו חוגגים את יציאת מצרים? הבנו מה קרה ברגע המיוחד הזה, שהפך להיות כל כך משמעותי לעם שלנו? דיברנו על ניסים שקרו לעם שלנו במשך הדורות.

מספרים שהדלאי לאמה שהוגלה מטיבט לדארמסלה שבהודו, זימן אליו פעם קבוצה של רבנים יהודים אמריקנים ואמר: תראו, הבודהיזם בגלות, אני כבר עשרות שנים גולה, אני חושש שבני עמי ייעלמו ויבלעו בין העמים, ואני רוצה לשאול אתכם, שמא תוכלו לשתף אותי בסוד הקיום של העם היהודי כל כך הרבה שנים, למרות הרדיפות, הצרות, והגלויות השונות?

אז הנה התשובה שהיא אולי סיכום מעניין של הערב המיוחד שחווינו יחד: ביציאת מצרים קיבלנו את סוד ההישרדות שלנו, בחג הפסח קיבלנו כעם תכונה מיוחדת שבזכותה שרדנו את כל השנים וכל הגלויות.

ביציאת מצרים עם המכות וקריעת ים סוף טבע בנו הקב"ה תכונה שנקראת 'חירות'! ובכך הפך אותנו לעם חופשי ומושחר. זה היה הרגע שנטבעה בנשמתנו הידיעה שאף אחד לעולם לא יוכל לנצח אותנו. לא יהיה אדם, ולא תקום אומה, שתוכל למנוע מאתנו להיות 'חופשיים' ומושחרים.

אז כן, פיזית, הם יכולים לפעמים לנסות להכות אותנו, אולי חלילה ינסו לקשור לנו ידיים ורגלים, או חלילה להשליך אותנו לכלא. אבל לקחת מאתנו את החופש הרוחני להיות מי שאנחנו. לעולם לא עוד! את זה הבנו הלילה...

הרבי הקודם, השישי בשולשלת חב"ד נאסר על ידי הייבסקציה בקג"ב בשנת 1927, הוא שלח את החסידים והשלוחים שלו לכל פינה בכדי לפתוח מקווה שהממשלה סגרה, להקים ישיבה איפה שהם נהרסו, הוא "הפריע" להם. הם רצו להרוג אותו, אבל הלחץ ממשלות גרמניה, ארה"ב ולטביה, גרמה להם לשחרר אותו לגלות בעיר קוסטרמה.

ביום ג' בתמוז תרפ"ז, 1927, הוא עמד בתחנת הרכבת של פטרבורג בדרכו לגלות, מאות יהודים סיכנו את עצמם ובאו להיפרד מהרבי האהוב, הרבי שנלחם למענם, הם ידעו שזה מסוכן, שסוכני חרש רואים ורושמים כל מי שמגיע, אבל הם באו. והרבי עמד שם בתחנת הרכבת ואמר להם את המסר האלמותי הבא:

"ידעו כל העמים אשר על פני האדמה: רק גופותינו ניתנו בגלות ובשעבוד מלכויות, אבל נשמותינו בגלות לא ניתנו ובשעבוד מלכויות לא נמסרו. חייבים אנו להכריז לעין כל, אשר בכל הקשור לדתנו, תורת ישראל מצוותיה ומנהגיה, אין מישהו יכול לכפות עלינו את דעתו ואין שום כוח של כפיה רשאי לשעבדנו".

זהו חג הפסח, וזהו סיכומו של הערב המיוחד שהוא בעצם לא סיכום, אלא עוד זריקת אנרגיה לשנה הקרובה, זריקת חרות, להבין ובעיקר לחוש, שאנחנו עם חופשי, חופשי לקיים את מצוות הקב"ה, ואף אחד אף פעם לא יוכל להפריע לנו, והייתי מוסיף ואומר שגם אנחנו עצמנו לא נוכל להפריע לעצמנו ללמוד, לשמור ולקיים.

לכן בסיום הערב הנפלא והכל כך מיוחד הזה, לא יכול להיות משהו מתאים יותר מאשר הקריאה שעמנו החזק והשורד, קורא ומכריז כבר אלפי שנים – "לשנה הבאה בירושלים".

בואו נפתח את ההגדה בעמוד ... ונבקש כולנו יחד מהקב"ה "לשנה הבאה בירושלים, בירושלים אשר בכל עיר ועיר, ירושלים בה לא רק נשמתנו ב"חרות" מוחלטת אלא גם גופינו ב"חרות" מלאה המאפשרת קיום תורה ומצוות בגלוי בכל מקום בעולם, וכל זאת מתוך שמחה וטוב לבב".

"לשנה הבאה בירושלים"

חג פסח וכשר ושמח!